

**A MAGYAR LMBT SZÖVETSÉG VÉLEMÉNYE
AZ EMBERI ERŐFORRÁS FEJLESZTÉSI
OPERATÍV PROGRAM (2014-2020)
EURÓPAI BIZOTTSÁGNAK FORMÁLIS
EGYEZTETÉSRE BENYÚJTOTT TERVEZETÉRŐL**

2014. november 24.

**MAGYAR
LMBT
SZÖVETSÉG**

Az Európai Unió alapvető dokumentumai a szexuális irányultságon alapuló hátrányos megkülönböztetés elleni küzdelmet is az Európai Unió alapvető célkitűzésének tekintik. Az Európai Unió működéséről szóló szerződés 10. cikke szerint: „Politikai és tevékenységei meghatározása és végrehajtása során az Unió küzd mindenfajta nem, faji vagy etnikai származáson, valláson vagy meggyőződésen, fogyatékoságon, életkoron vagy szexuális irányultságon alapuló megkülönböztetés ellen”. A 19. cikk alapján az Unió megfelelő intézkedéseket tehet többek között a szexuális irányultságon alapuló megkülönböztetés leküzdése érdekében is. Az Alapjogi Charta 21. cikke kifejezetten tiltja a szexuális irányultságon alapuló megkülönböztetést is.

Ezen célkitűzés az Operatív Program finanszírozását biztosító rendelet (1303/2013/EU) részletes szabályai között is megjelenik: 7. cikk a szexuális irányultságon alapuló bármilyen hátrányos megkülönböztetés megelőzését szolgáló lépések megtételét, 96. cikk (7) bekezdés b) pontja pedig a szexuális irányultság szerinti megkülönböztetésnek kitett társadalmi csoportok szükségleteinek figyelembe vételét írja elő az operatív program elkészítése, kidolgozása és végrehajtása során.

Ennek ellenére a szexuális és nemi kisebbségek (leszbikus, meleg, biszexuális és transznemű (LMBT) emberek) szempontjai sem az Operatív Programhoz kapcsolódó konzultáció során, sem a beruházási prioritások meghatározása, sem a konkrét beavatkozások kiválasztása során, de még az esélyegyenlőség mint horizontális szempont érvényesítését szolgáló intézkedések során sem kerültek megfelelően figyelembe vételre.

KUTATÁSI ADATOK

A kutatási eredmények szerint az LMBT emberek ma Magyarországon az egyik leginkább elutasított társadalmi csoport, elutasítottságuk még a romákénál is magasabb.¹ Az Európai Unió Alapjogi Ügynökségének (FRA) 2012-es kutatása² szerint a válaszadó LMBT emberek 45%-át érte az elmúlt 12 hónapban hátrányos megkülönböztetés vagy zaklatás szexuális irányultságukkal vagy nemi identitásukkal összefüggésben, az elmúlt öt évben 28%-uk vált fizikai erőszak vagy fenyegetés áldozatává.

Az elutasító társadalmi közeg hatására a lelki egészséghez kapcsolódó problémák a körükben különösen elterjedtek: az MTA Szociológiai Kutatóintézete és a Háttér Társaság 2010-es kutatása³ szerint a válaszadó LMBT emberek 42%-ának voltak már öngyilkossági gondolatai, minden hetedik válaszadó élete során kísérelt már meg öngyilkosságot; jelentősen magasabb körükben a dohányzás, az alkohol és a kábítószer-használat aránya. Az elmúlt öt évben a duplájára nőtt az újonnan kiszűrt HIV-fertőzött személyek száma,⁴ a szakértők szerint

¹ ELTE Társadalomtudományi Kar: *Kiktől félünk, kiket utasítunk el, kiket diszkriminálunk Magyarországon 2011-ben?* Elérhető: http://tatk.elte.hu/component/docman/doc_download/2012-eltetatkutatasijelentes

² Európai Unió Alapjogi Ügynöksége (FRA): *European Union lesbian, gay, bisexual and transgender survey 2012*. A részletes adatok elérhetőek: <http://fra.europa.eu/DVS/DVT/lgbt.php>. Továbbiakban: FRA 2012

³ MTA Szociológiai Kutatóintézet – Háttér Társaság: *A leszbikus, meleg, biszexuális és transznemű emberek társadalmi kirekesztettsége Magyarországon 2010*. A részletes adatok elérhetőek: <http://www.hatter.hu/programjaink/kutatasok/lmbt-kutatas-2010>. Továbbiakban: MTA-Háttér 2010

⁴ Országos Epidemiológiai Központ: *Epinfo*, 2014. évi 39. szám. Elérhető: <http://www.oek.hu/oekfile.pl?fid=5778>

Magyarországon a következő években a HIV fertőzések számának radikális megugrására lehet számítani.

A fent már idézett FRA kutatás⁵ szerint a magyar LGBT fiatalok európai összehasonlításban is nagy arányban válnak iskolai diszkrimináció áldozatává (24%), 60%-uk találkozott az iskolában negatív megjegyzésekkel szexuális irányultságuk vagy nemi identitásuk miatt. A fent idézett MTA-Háttér kutatás⁶ szerint a diszkriminációnak és zaklatásnak kitett fiatalok 39%-a számolt be arról, hogy azért hiányzott az iskolából, hogy egy időre megszabaduljon a zaklatástól és a homofób/transzfób légkörtől, amely a nemzetközi kutatások alapján⁷ sok esetben iskolai lemorzsolódáshoz is vezet.

A fent idézett FRA kutatás⁸ szerint a válaszadó LGBT emberek 16%-át érte hátrányos megkülönböztetés a munkára jelentkezés során, ez az arány transzneműek esetében 31%. Ez a munkanélküliségi adatokban is jelentkezik: az MTA-Háttér kutatása szerint⁹ a transznemű válaszadók 62%-a számolt be róla, hogy élete során volt már 3 hónapnál hosszabb ideig munkanélküli.

Szintén e kutatás¹⁰ állapította meg, hogy az LGBT emberek körében a vidékről történő elvándorlás a társadalmi átlagot jóval meghaladja, az LGBT válaszadók 77%-a nyilatkozott úgy, hogy lakóhelyének megválasztásában szerepet játszik az, hogy mennyire szabadon élheti meg szexuális irányultságát vagy nemi identitását.

Az FRA által az állami szervek, oktatási és egészségügyi intézmények munkatársai körében végzett kutatás¹¹ szerint a magyar szakemberek alapképzése során az LGBT embereket érintő kérdések nem kapnak megfelelő figyelmet, és célzott továbbképzések sem állnak rendelkezésükre.

KONZULTÁCIÓ ELMARADÁSA

Az Operatív Program kidolgozása során a LGBT civil szervezeteket semmilyen célzott formában nem vonták be: nem kaptak meghívást sem az operatív tervezést megalapozó stratégiák előkészítése, sem a szakértői műhelymegbeszélések, sem a 2013 nyarán megszervezett partnerségi véleményezés, sem pedig a 2013 őszén megtartott szakmai fórumok során. Az Operatív Programok nem kerültek napirendre az LGBT civil szervezetek részvételével működő konzultációs mechanizmusok (PROGRESS Nemzeti Antidiszkriminációs Munkacsoport, Emberi Jogi Kerekasztal) ülésein sem. Az egyetlen véleményezési lehetőségük a bárki számára elérhető internetes véleményezés lehetősége volt, ez azonban nem helyettesíti egy fontos esélyegyenlőségi célcsoport célzott bevonását a Program elkészítésébe.

⁵ FRA 2012

⁶ MTA-Háttér 2010

⁷ UNESCO: *Education Sector Responses to Homophobic Bullying*. 20.o. Elérhető: <http://unesdoc.unesco.org/images/0021/002164/216493e.pdf>

⁸ FRA 2012

⁹ MTA-Háttér 2010

¹⁰ MTA-Háttér 2010

¹¹ Európai Unió Alapjogi Ügynöksége (FRA): *Social fieldwork research: Surveying LGBT people and authorities: qualitative component of public authorities' research*. Megjelenés alatt.

A PROGRAM ÁLTALÁNOS ÉRTÉKELÉSE

Összességében elmondható, hogy a Program célrendszere, prioritásai nagyrészt illeszkednek a humán tőke növelésével és a társadalmi környezet javításával kapcsolatos átfogó célokhoz, ugyanakkor a Program két alábbi célkitűzése ellentmondásban állhat az esélyegyenlőség előmozdításának céljaival.

Egyházak szerepvállalásának növelése. Anélkül, hogy figyelmen kívül hagynánk az egyházak értékes hozzájárulását a szociális, oktatási és egészségügyi ellátórendszer működtetéséhez, fontos megjegyezni, hogy a Magyarországon működő egyházak jelentős része kifejezetten ellenségesen viszonyul az LMBT emberek társadalmi integrációjához, aktív szerepet vállalnak az azonos nemű párok és családjaik jogegyenlőségét előmozdító kezdeményezések akadályozásában. Különösen az egyházi fenntartású oktatási intézményekben, illetve az egyházak által működtetett hitoktatás során jellemző az LMBT emberek elleni előítéleteket támogató hozzáállás. A lelkiismereti és vallásszabadság nem szolgálhat felmentésül a kisebbségi csoportok elleni gyűlöletkeltésre. A Programok végrehajtása során ezért fokozott figyelmet kell szentelni a szexuális irányultságon és nemi identitáson alapuló hátrányos megkülönböztetés kiküszöbölésére. Elfogadhatatlan ugyanakkor az az elmúlt években bevetté vált gyakorlat, hogy egyes Európai Unió forrásból megvalósuló pályázatokon csak egyházi fenntartású szervezetek indulhatnak, vagy ezen szervezetek előnyt élveznek.

A család társadalmi szerepének megerősítése. Anélkül, hogy kétségbe vonnánk a család mint társadalmi intézmény jelentőségét, fontos megjegyezni, hogy az elmúlt időszakban számos kezdeményezést láttunk Magyarországon, amely a családok védelmének előmozdítása alatt valójában a család egy bizonyos formájának (a nő és férfi házasságán alapuló hagyományos családnak) előnyben részesítését és más családformák (így különösen az azonos nemű párok és gyermekeik alkotta családok) leértékelését, másodrendűként kezelését valósították meg. Ezt jól tükrözi a 2012 végén elfogadott, majd az Alkotmánybíróság által hatályon kívül helyezett családvédelmi törvény családfogalma. Az elmúlt időszakban a magyar kormány különböző képviselői ellentmondó állításokat tettek arra nézve, hogy a magyar jog családként ismeri-e el a bejegyzett élettársi kapcsolatban élő azonos nemű párokat, illetve a gyermeket nevelő azonos nemű élettársakat vagy bejegyzett élettársakat. Az elmúlt évek során volt már példa olyan pályázati felhívásra, amelyen arra hivatkozva utasítottak el egy pályázatot, hogy az értékelő véleménye szerint az azonos nemű párok gyermekvállalását támogató projekt „nem illeszkedik” a gyermekvállalás ösztönzését megcélzó pályázati felhívás célkitűzéseire. Már az Operatív Programban egyértelművé kell tenni, hogy a családalapítást ösztönző, a családok számára támogató szolgáltatásokat biztosító programok tiszteletben tartják a családok sokszínűségét és valamennyi pár, illetve család (ideértve az azonos nemű párok és családjaik) számára elérhetőek lesznek.

KONKRÉT JAVASLATOK

Transznemű emberek foglalkoztathatósága. A munkaerő-piacról tartósan kiszorult személyek körében (40., 45.o.) a romák és a megváltozott munkaképességű emberek mellett jelenjenek meg célcsoportként a munkanélküliség kockázatának jelentősen kitett transznemű emberek is.

Helyi LMBT közösségek támogatása. Az LMBT fiatalok Budapestre és külföldre vándorlásának megelőzésében, helyben maradásuk támogatásában alapvető jelentősége van a helyi LMBT közösségi infrastruktúra (közösségi események, támogató szolgáltatások) elérhetőségének, ezért az ifjúsági közösségek támogatása (47.o.) során kiemelt figyelmet kell szentelni az LMBT fiatalokat bevonását, társadalmi aktivitását célzó programok támogatására.

LMBT témájú médiaprogramok. A nemzetiségek, romák és fogyatékos emberek médiabeli reprezentációjának növelése (50.o.) mellett fontos lenne az LMBT közösséget célzó, illetve az LMBT közösséget bemutató médiaprogramok támogatása, illetve az LMBT identitásukat nyíltan vállaló médiamunkások alkalmazása.

LMBT identitás erősítése. A roma és más nemzetiségi, valamint migráns identitás erősítését szolgáló kulturális kezdeményezések (50.o.) mellett fontos lenne az LMBT emberek történetét, sajátos kultúráját bemutató, az LMBT közösség és a többségi társadalom közötti párbeszédet támogató programok támogatása is.

Gyűlölet-bűncselekmények áldozatai. Összhangban az új áldozatvédelmi irányelvvel (2012/29/EU) és a Tanács 2013. decemberi 6-i határozatával „Az áldozattá és bűnelkövetővé válás megelőzése” beavatkozás (51.o.) kiemelt bűncselekménytípusai (kapcsolati erőszak, gyermekbántalmazás, emberkereskedelem) egészüljenek a gyűlölet-bűncselekményekkel, ideértve a homofób és transzfób gyűlölet-bűncselekményeket is.

LMBT emberek lelki egészségének fejlesztése. A lelki egészség fejlesztésére, helyreállítására irányuló programok kezeljék (75.o.) kiemelt célcsoportként az LMBT embereket, különösen az LMBT fiatalokat. A Leleki Egészség Központok kialakítása és munkatársaik képzése során kapjanak kiemelt figyelmet az LMBT emberek szempontjai.

LMBT emberek szerhasználata. A szerhasználat megelőzése és visszaszorítása érdekében megvalósítandó szemléletformáló programok (76.o.) kezeljék kiemelt célcsoportként az LMBT embereket.

HIV-szűrések. „A célzott lakossági szűrések” keretében (77.o.) kerüljenek kifejezetten nevesítésre a HIV-szűrések is, a férfiakkal szexuális kapcsolatot létesítő férfiak (MSM) csoportját kezeljék kiemelt célcsoportként, a szűrések megszervezésébe vonják be az LMBT civil szervezeteket is.

LMBT fiatalok korai iskolaelhagyása. A korai iskolaelhagyással kapcsolatos helyzetértékelés (16.o.) egészüljön ki azzal, hogy a korai iskolaelhagyás kockázatához nagyban hozzájárul az oktatási intézményekben elszenvedett diszkrimináció és zaklatás („bullying”), amely különösen súlyosan érinti az LMBT fiatalokat. Az LMBT fiatalok jelennek meg sérülékeny csoportként a Programban (128.o.); a befogadó oktatás-nevelési módszerek, illetve az esélyegyenlőségi intézkedési tervek (129.o.) kifejezetten térjenek ki az LMBT fiatalok támogatására.

LMBT emberek iránti elfogadás terjesztése. A tartalmi, módszertani fejlesztések keretében (136.o.) ne csak környezeti nevelés kérdései (klímaváltozás, természetvédelem, szelektív hulladékgyűjtés), hanem a társadalmi kisebbségekkel, ideértve az LMBT emberekkel kapcsolatos elfogadást segítő tartalmi módszertani fejlesztések is kerüljenek megvalósításra.

LMBT személyek mint hátrányos helyzetű csoport. Tekintettel a fent ismertetett kutatási adatokra, vitán felüli, hogy az LMBT kisebbség ma Magyarországon hátrányos helyzetű csoportnak minősül, így fontos az esélyegyenlőségi fejezetben (302.o.) a hátrányos helyzetű csoportok listájában megjeleníteni. Ennek megfelelően az országos LMBT civil szervezeteknek és/vagy az őket összefogó ernyőszervezetnek a Horizontális Monitoring Bizottságban is helyet kell kapniuk (304.o.).